

Manje od 10 jedinki u Banatu čine jedinu preostalu populaciju ove vrste u Srbiji: Sačuvajmo VELIKU DROPLJU

IUCN Crvena lista ugroženih vrsta procenjuje globalnu populaciju velike droplje kao osetljivu (VU-vulnerable), sa trendom smanjenja brojnosti, prema stepenu rizika od iščezavanja.

Objavljeno u: NATIONAL GEOGRAPHIC SRBIJA

AUTOR: Milica Mišković | OBJAVLJENO: 24. 11. 2020.

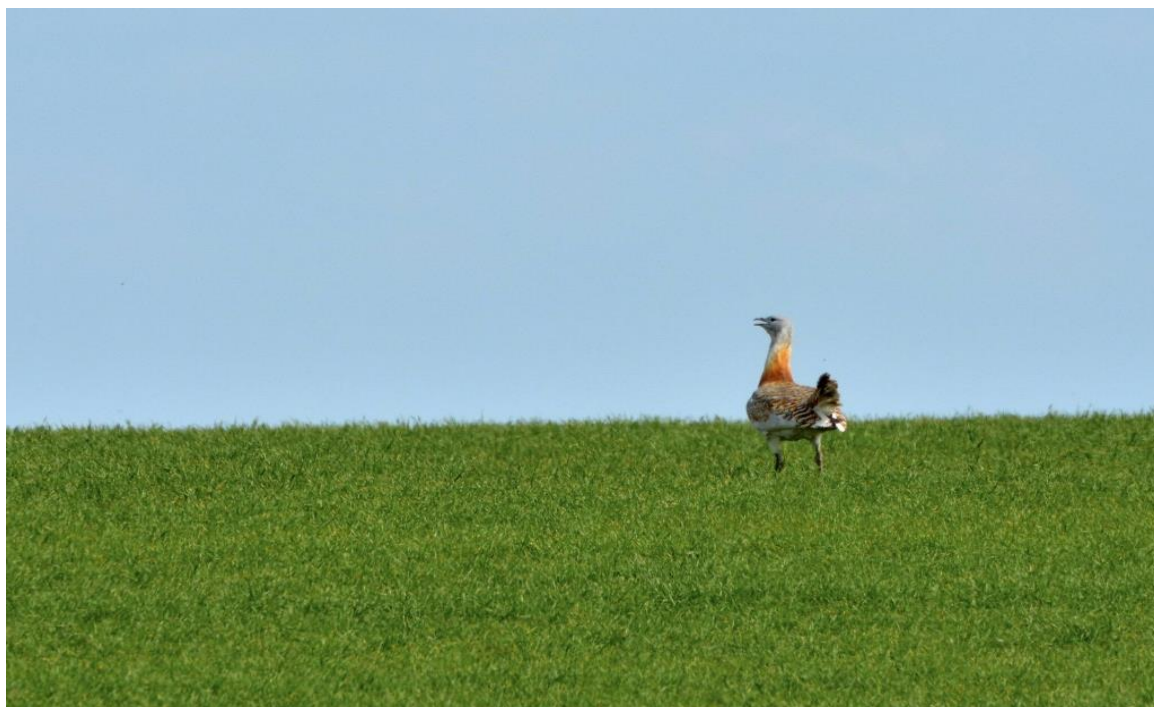


Foto: Jožef Gergelj

Možda ste čuli za Mokrin kao selo koje organizuje Svetsko prvenstvo za izbor najjačeg uskršnjeg jajeta. Ili vam je poznato kao rodno mesto Mike Antića? Ili možda kao rodno mesto Raše Popova? Nekima je interesantno tradicionalno nadmetanje gusana, ili čuveni rolovani mokrinski sir, ali retko ko se zaputi u atar ovog sela, koji krije jedinstvene prirodne znamenitosti.

Pašnjaci velike droplje

Krenuli smo od Novog Sada ka Kikindi, starim magistralnim putem preko [Zrenjanina](#). Usput se uglavnom pruža pogled na nešto što deluje kao beskrajna oranica. Samo poneki deo puta nudi priliku da uživamo u krajolicima, ali tipičan panonski predeo nisu oduvek činili samo redovi kukuruza i suncokreta. Banat čuva ostatke ravnice ispresecane mozaikom stepa, slatina i močvara.



Poslednji mužjak tokom šepurenja u Specijalnom rezervatu prirode "Pašnjaci velike droplje". Šepurenje u rezervatu je zadnji put zabeleženo 2017. godine.



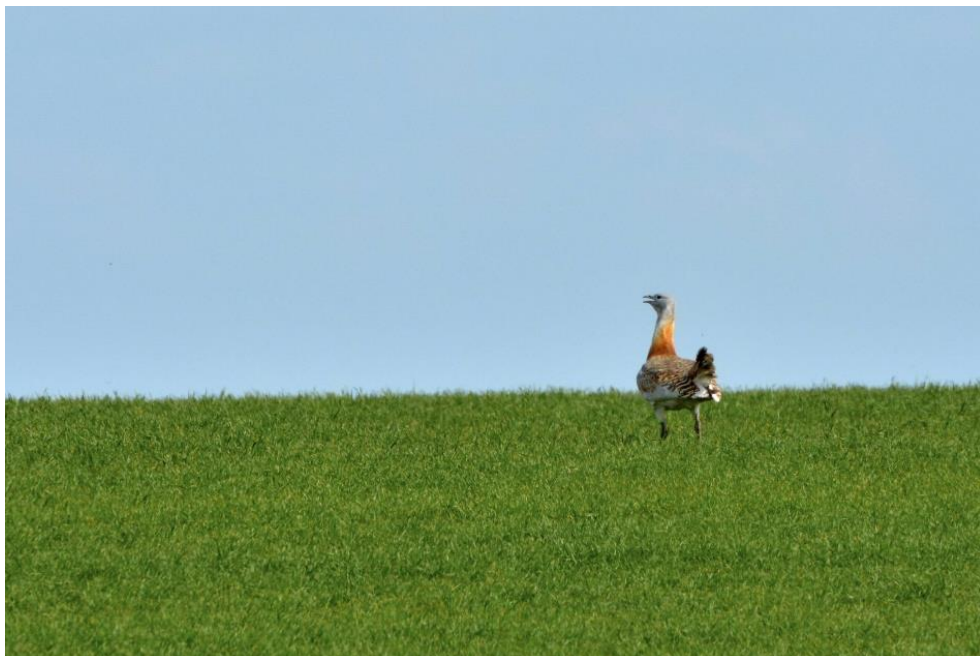
*Udruženje za zaštitu velike droplje iz Mokrina. Ptice nije lako uočiti na terenu, potrebno je strpljenje, znanje o kretanju jedinki, dobra oprema a ponekad i snalažljivost.
Foto: Daniela Popadić*

Na severu se nalazi upravo jedna takva oaza biološke raznovrsnosti. Kroz tri opštine, Kikinda, Čoka i Novi Kneževac, zauzimajući preko 6 hiljada hektara, prostire se **Specijalni rezervat prirode "Pašnjaci velike droplje"**, dom za **jedinstvene biljne zajednice i retke životinje**.

Ovde se nalaze jedina gnezda orlova krstaša i jedino preostalo stanište velike droplje (*Otis tarda*) u Srbiji. Kao što mu samo ime kaže, rezervat je osnovan sa ciljem očuvanja **velike droplje**. Te 1997. godine, znalo se za oko tridesetak preostalih jedinki, iako je preko 1000 ptica naseljavalo Vojvodinu početkom 20. veka. Zvanično objavljenih podataka novijeg datuma nema, ali u Mokrinu nam kažu da je u 2020. godini preostalo manje od 10 ženki. **Poslednji mužjak nestao je 2016. godine!**

Mnoge ugrožene vrste usko su vezane za prostore koje koriste ljudi, i velika droplja je upravo takav primer. Jedna od najkrupnijih ptica u Evropi je stanovnik otvorenih travnatih predela, koji su i nama najpovoljniji za život i proizvodnju. Sa jedne strane, prirodna staništa se preoravaju i nestaju pod ogromnim pritiskom potrebe za zemljištem, dok istovremeno suprotan problem dovodi do zarastanja staništa usled napuštanja tradicionalnih oblika poljoprivrede.

Danas, širom Evrope, **velike droplje** koriste i polja niskih kultura kao što su žitarice, lucerka ili uljana repica, međutim iako takav teren odgovara pticama, ljudske aktivnosti i mašinerija imaju suprotan efekat, najviše u prolećnom periodu gnežđenja. Ova ptica pravi svoja gnezda na zemlji, što nije najbezbedniji izbor, posebno u vreme kada ih okružuju traktori, kosilice i brojni pastirski psi, uz pritisak prirodnih predatora poput lisica i šakala, i drugih ptica koje napadaju njihova jaja. U normalnim uslovima, odrasla ptica bi čuvala svoje gnezdo, ali prisustvo čoveka i često uznemiravanje menjaju njeno ponašanje. Bez adekvatnih mera zaštite uspešno odgajanje mladih u današnjim uslovima je izuzetno teško.



*Velika droplja (*Otis tarda*).*

Manje od 10 jedinki na severu Banata čine jedinu preostalu populaciju ove vrste u Srbiji.

Foto: Jožef Gergelj



Šepurenje je proces pri kom se mužjak udvara ženkama pokazujući svoje fizičke attribute u punom sjaju kako bi dokazao dobar genetički potencijal.

Foto: Jožef Gergelj

Na međunarodnom nivou prave se dugoročni planovi i strategije zaštite vrste, i pokreću veliki projekti sa konkretnim, stručno određenim merama. Srbija se nedavno priključila globalnim dogovorima za očuvanje ove vrste potpisivanjem "Memoranduma o razumevanju za zaštitu i upravljanje srednje-evropskom populacijom velike droplje". **Naš zakon prepoznaje ovu pticu kao strogo zaštićenu vrstu**, a njeno stanište kao rezervat prirode je dodeljeno na upravljanje Lovačkom udruženju "Perjanica" iz Mokrina. Nastavljeno opadanje brojnosti nam ipak pokazuje da opstanak ove i ostalih ugroženih vrsta u rezervatu zahteva mnogo više od potpisanih papira.

U Mađarskoj, ulaganja u zaštitu donose rezultate i broj ptica je značajno povećan. Kolege iz struke ovaj uspeh pripisuju nizu sprovedenih sistemskih rešenja kao što su subvencije za poljoprivrednike, odštete za vlasnike parcela na kojima se pronađu gnezda, strategije za ulaganje i zaštitu na državnom nivou. Ali biolozi imaju i druge kreativne trikove, na primer za omogućavanje uspešnog gnežđenja. Kada ženka napusti gnezdo usled uznemiravanja, jaja na gnezdu se zamene veštačkim, specijalno napravljenim jajima koja će dovoljno zavarati pticu u slučaju povratka, dok se u međuvremenu inkubacija nastavlja u strogo kontrolisanim uslovima.

Stručnjaci Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode polažu nadu u rezultate njihovog prvog velikog projekta u rezervatu koji je sproveden u saradnji sa upravljačem LU "Perjanica" i Pokrajinskim sekretarijatom za urbanizam i zaštitu životne sredine.

"Populacija droplji je ugrožena pre svega narušavanjem travnih staništa i povećanim prisustvom predatora. Kroz prekogranični projekat "Pannonsteppes" u okviru poziva *Interreg IPA CBC Mađarska – Srbija*, na površini od 115 hektara podignuta je zaštitna ograda neprobojna za krupnije životinje koja treba da obezbedi nesmetano gnežđenje velikih droplji. **Ženke velikih droplji su se već nekoliko meseci nakon postavljanja ove konstrukcije pojavile na travnim i zasejanim staništima unutar ograđenog prostora, pa se očekuje da će biti uspešnih pokušaja gnežđenja**", kaže dr Slobodan Puzović.

IUCN Crvena lista ugroženih vrsta™ procenjuje globalnu populaciju velike droplje kao osetljivu (VU-vulnerable), sa trendom smanjenja brojnosti, prema stepenu rizika od iščezavanja. Čak i u velikim stepskim prostranstvima Azije njena brojnost opada, a u Evropi je preostalo mnogo manje prostora za ovu veličanstvenu damu livada. Najveća populacija u Evropi živi na Pirinejskom poluostrvu. Velika Britanija sada ulaže ogromne napore da održi reintrodukovane ptice nakon što su poslednje jedinke odstreljene još u 19. veku.

Naš zakon prepoznaje ovu pticu kao strogo zaštićenu vrstu, a njeno stanište kao rezervat prirode dodeljeno je na upravljanje Lovačkom udruženju "Perjanica" iz Mokrina. Nastavljeno opadanje brojnosti nam ipak pokazuje da opstanak ove i ostalih ugroženih vrsta u rezervatu zahteva mnogo više od potpisanih papira.

Velike droplje na severu Banata predstavljaju najjužniju tačku rasprostranjenosti srednje-evropske populacije. Biolozima, a posebno genetičarima, dobro je poznata važnost takvih obodnih populacija za opstanak vrste jer se **upravo tu kriju "posebni" i retki geni, ključni za održavanje genetičke raznovrsnosti.** U vremenu kada se i ljudi teško prilagođavaju novonastalim velikim promenama, genetički diverzitet jedinki omogućava da neke ipak izađu na kraj sa promenjenim uslovima života, prežive i uspešno se razmnože. Bez te raznovrsnosti npr. svi bi mi trenutno bili podjednako podložni virusu koji izaziva COVID 19. Za droplje, svet je već odavno radikalno drugačiji i pun promena na koje se treba prilagoditi.



Mladunče droplje. Razmnožavanje ove velike ptice koja se gnezdi na zemlji danas je znatno otežano usled brojnih izmena uslova na staništu.

Foto: Vesna Habijen Mikeš

Kakvi su onda uopšte izgledi da ovaj rezervat na severu Banata sačuva pticu čije ime nosi?

Anita Sučić, dipl. ekolog i predsednik lokalnog Udruženja za zaštitu velike droplje smatra da smo u presudnom trenutku: "Upotrebom satelitskih odašiljača otkriveno je da se droplje kreću u dosta širokom krugu oko svoje teritorije, te bi i ženke iz Mokrinskog rezervata mogle imati kontakt sa mužjacima iz obližnjih staništa u Mađarskoj ili Rumuniji. Sa druge strane, ove ptice odlikuje jaka privrženost odabranim staništima, a sam izbor uslovljen je i blizinom drugih jedinki iste vrste. To znači da ako droplje nestanu u našem rezervatu, ne treba olako računati na njihov povratak prirodnim putem. Dugoročno, ključno je zaštititi stanište i obezbediti dobre uslove, za droplju ali i za druge ugrožene vrste".

"Budućnost na selu"

Na putu od Kikinde ka Mokrinu, stoji veliki bilbord sa natpisom "Zaštitimo veliku droplju!". Grupa meštana Mokrina i studenata Univerziteta Novi Sad je 2013. godine osnovala neprofitno "Udruženje za zaštitu velike droplje" (UZVD) sa ciljem da se pomogne zaštita rezervata i ugroženih vrsta koje ga nastanjuju. Mala lokalna udruženja oslanjaju se na finansijsku podršku domaćih i međunarodnih fondacija, međutim, izvori finansiranja su retki i nedovoljni. Rezervat je usled svog ogromnog prirodnog bogatstva praktično samo-održiv, ali do toga treba stići pametnim ulaganjem i dugoročnim planom za korišćenje koji će se oslanjati na principe održivog razvoja.

Joca Jančić je jedini meštаниn koji odražava svoj salaš u rezervatu tokom cele godine, pa tako može i da motri na svoje divlje pernate komšije. Aktivni salaši su zaista retki, mnogo je više napuštenih objekata koji svedoče o propadanju porodičnih gazdinstava, ali i o davnom harmoničnom suživotu ljudi i prirode. Jasno je da je urbanizacija ostavila svoje posledice na ruralne zajednice, i ovo je posebno tačno u pograničnim oblastima. Mokrin još uvek donekle odoleva problemu većine seoskih zajednica koje odlikuju odliv mladih i pad interesa za proizvodnju. Zapravo, ovde se dešava nešto naizgled nemoguće, jer je ovo malo selo privuklo privremene mlade stanovnike iz celog sveta ponudom smeštaja za digitalne nomade. Dodatno, mladi i visoko obrazovani stručnjaci dolaze sa dvogledima u rukama tražeći šansu da svoje znanje i iskustvo uposle baš ovde i pomognu očuvanje retkih ptica i prirodnih vrednosti.



Velika droplja (Otis tarda)



Droplja u letu.

Ovo je jedna od najkrupnijih letačica, koja uprkos većoj masi (rekordna jedinka imala je 21kg) tokom migracije uspeva da dostigne brzinu u letu i preko 90km na čas!

Foto: David Grabovac

Inženjer elektrotehnike sa sopstvenom IT firmom u Novom Sadu, Boris Brdarić je i dalje stanovnik Mokrina koji svoje slobodno vreme ulaže u zaštitu velike droplje: "Značaj rezervata i velike droplje za lokalnu zajednicu je nemerljiv, ali još uvek nedovoljno prepoznat. Zato se trudimo da tu priču približimo lokalnom stanovništvu, naročito mladima, i mislim da to uspeva. Nakon jednog organizovanog izleta utisak lokalnog školarca koji je prvi put posetio rezervat bio je - Ovo mi je najbolje putovanje u životu!"

SRP "Pašnjaci velike droplje" su izvanredan resurs za sela koja ga okružuju, ne samo za održivu organsku proizvodnju za ratarstvo i stočarstvo, već i za ruralni i eko-turizam. Šetnje edukativnim stazama, eko-salaši, etno-kuće, posmatranje ptica i fotografisanje samo su neke od ideja kojima bi se mogao privući interes domaćih, ali i stranih turista. Velike droplje, posebno neki budući mužjak u svom punom sjajnom ruhu šepurenja, bili bi pravi barjaktar promocije rezervata, privlačeći svež interes za posetioce, kao i za brendiranje lokalnih proizvoda. Uz nedavno proširenje granica rezervata, pored Mokrina, ova priča postaje potencijal i za Jazovo, Sajan, Srpski Krstur, Banatsko Aranđelovo... Ruralni razvoj može da ide pod ruku sa opstankom ugroženih vrsta, očuvanjem i oporavljanjem iskonskih prirodnih predela. Ako se zaputite ka severu Banata, obratite pažnju na ove krajeve, još uvek je moguć susrest sa velikom dropljom, ali njena budućost ovde, kao i budućnost sela, za sada ostaje neizvesna.

Autorka: Milica Mišković, stručna saradnica za zaštitu vrsta, IUCN Regionalna kancelarija za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju